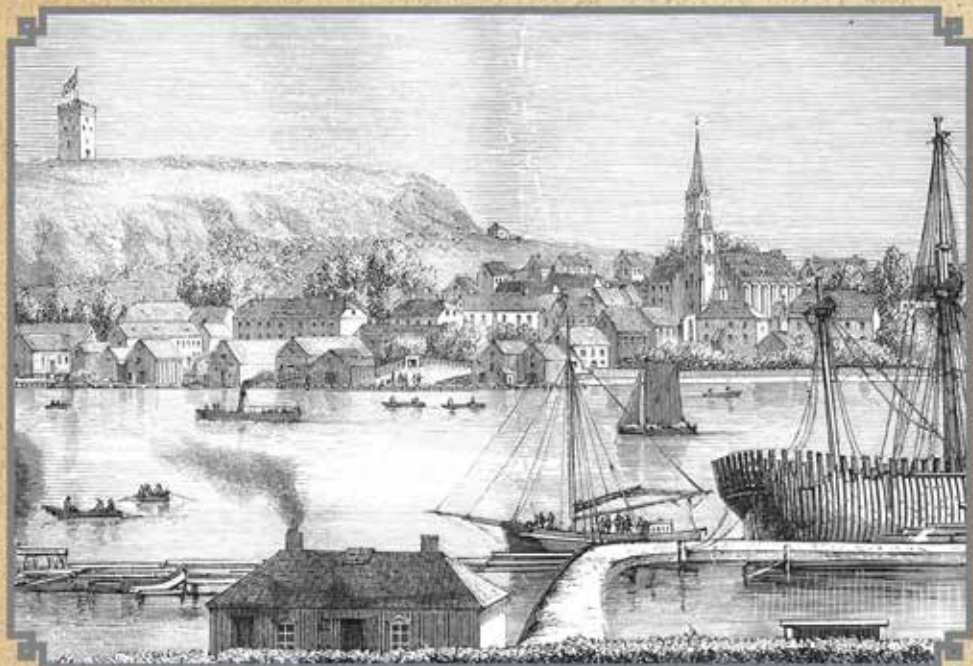

Skildring av Tönsberg

Återutgivning av text från 1868

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring av Tönsberg.
Återutgivning av text från 1868

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-633-4

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om en av de mest framgångsrika skepparstäderna i norra Europa under 1800-talet.

Du får en kort skildring av staden och dess historia, samt exempel på de mest sevärda platserna och de mest kända personerna.

Det torn som skildras i texten, och som syns i en illustration, finns inte längre kvar. Det var byggt i trä och brann ned bara några år efter den här texten.

Senare byggdes ett nytt och större torn av sten som kallats "Norges Eiffeltorn".

Den här texten publicerades ursprungligen år 1868 i tidskriften "Nordiska taflor. Pittoreska utsigter från Sverge, Norge och Danmark. Tredje bandet" med rubriken "Tönsberg".

Texten och illustrationen publicerades anonymt.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skildring av Tönsberg år 1868

Den här texten publicerades ursprungligen år 1868 i tidskriften "Nordiska taflor. Pittoreska utsigter från Sverige, Norge och Danmark. Tredje bandet" med rubriken "Tönsberg". Texten och illustrationen publicerades anonymt.

Alltifrån hedenhös har Tönsberg varit Norges äldsta stad, ty redan före Harald Hårfagers tid var den enda köpstadsanläggning försvunnen, som man hade rätt att tillskrifva ännu högre ålder, nämligen det nästan mytiska Skiringssal i Thjödtings socken vid Laurvig. Hvad vi om Tönsberg under medeltiden veta är emellertid ej synnerligen mycket, men man ser i alla fall, att det var en af de s. k. "villæ forenses" med egen lagman, äfvensom att det, ehuru icke stiftsstad, likväl hade åtskilliga präktiga kyrkor och kloster, ja till och med sitt eget, fastän lilla domkapitel. På en närbelägen ås, som ännu benämnes Slotsbjerget, anlades redan tidigt en fästning, och eröfringen af densamma var den sista bedrift konung Sverre († 1202) utförde i sin handlingsrika och minnesvärda lefnad. Sverres sonson, Håkon den Gamle, förbättrade mycket denna fästning, som nu i flere århundraden var en af det södra Norges viktigaste militära punkter,

tills den, först genom ett svenskt infall 1503 och sedermera under de genom Kristian II:s anfall mot Norge (1531—1532) framkallade oroligheterna, till den grad medtogs, att den sedermera betraktades såsom jernad med jorden. Nu återstår endast af borgen några med grushögar och stenar fyllda fördjupningar, men der fästet förr thronade, har "Sömandsforeningen" på sista tiden efter en smakfull ritning af professor Gude låtit uppföra ett torn i gammaldags stil, så att den som på afstånd betraktar tornet lätteligen tror sig se en lemning ifrån forntiden. Härifrån har man åt alla håll en vidsträckt synkrets och tillfälle att njuta af utsigten öfver det vackra inloppet till staden.

Redan i slutet af medeltiden hade Hanseaterna, synnerligen de i Rostock, i Tönsberg, likasom i Oslo, vetat att till förfång för de infödda köpmännen tillskansa sig nästan all handel. Att ännu mera försvaga Tönsberg bidrogo i sextonde århundradet åtskilliga samtidigt tillstötande händelser: fästningens raserande och reformationen, hvarigenom klostren indrogos, samt slutligen en våldsam eldsvåda, som inträffade 1536. Borgarne tänkte då öfvergifva sina hem och låta staden ligga öde, men afhöllos derifrån af regeringen, som förunnade dem sex års skattefrihet mot att de kvarstannade. Sedermera hindrades stadens tillväxt derigenom, att den icke i samma grad som de andra städerna kunde deltaga i trävaruhandeln, då dess skogsområde var obetydligt, och ingen större flod har sitt utlopp i dess omedelbara närhet. Vi finna det sålunda, äfven då under Tönsbergs jurisdiktion hörde Holmestrand, i Kristian V:s dagar knappt räkna något öfver 700 innevånare.

I slutet af förra århundradet var Tönsberg en ibland de många städer, som eftersträfvade äran att blifva säte för ett tilltänkt norskt universitet, och tillika en af dem som genom röstpluraliteten kunde

komma i fråga. Utaf hela förslaget blef emellertid ingenting. Då för fyra år sedan Kristiania stift skulle delas, tänkte man en kort tid på att göra Tönsberg till stiftsstad, men slutet blef att Storthinget, med förkastande af regeringens förslag om ett Drammens stift, föredrog att återinsätta Hamar i dess gamla värdighet af biskopssäte. Ej heller har försöket att skaffa staden en ny lärd skola velat lyckas; den gamla latinskolan, som sedan långt tillbaka funnits der, hade nämligen genom den stora skolreduktionen i Kristian VI:s tid blifvit indragen.

Med desto större framgång deremot har staden vetat att på sednare tider utveckla sin sjöfart. I detta hänseende står nämligen Tönsberg nu vid sidan af Arendal och Bergen. Fastän befolkningen ej utgör mera än omkring 4,000 människor, uppgår likväl skeppsnumrären till 400, hvaraf största delen utgöres af stora skepp. Ibland dessa utmärkte sig intill för kort tid sedan, då det förolyckades, "Broderlandet", såsom de tre skandinaviska rikenas största kofferdifartyg; det var 960 norska läster. Sin besättning måste naturligtvis denna betydliga handelsflotta till en stor del hemta utom staden; de omkringliggande distrikten, i synnerhet de två socknarne Nötterö och Thjömö bebos nästan uteslutande af sjöfolk. I det hela taget är Tönsberg en fullständig sjöstad; der finnas äfven stora skeppsvarf, och de ståtliga, af vackra trädgårdar omgifna villorna i dess närhet gifva tydligen tillkänna att rederierna tillskyndat staden rikedom. En vigtig näringsgren är också skälfångsten i Ishafvet, som härifrån drifves i stor skala. I detta hänseende, såsom i de flesta andra, är det den aktrade, för sin gifmildhet bekanta hedersmannen Svend Föyn som gått i spetsen.

Tönsberg med Slotsbjerget, sedt från skeppsredaren Bulls villa "Fagerheim".

Parti af torget i Tönsberg med dess nya rådhus.

Viktiga ord och personer

Foyn, Svend.

[1809–1894] Norsk redare. Skapade en stor förmögenhet genom en stor flotta som först bedrev säljakt och senare valfångst.

Gude, Hans.

[1825–1903] Norsk konstnär. Gude var framför allt känd som landskapsmålare. Tjänstgjorde under större delen av sin karriär som professor vid konstakademier i bland annat Düsseldorf och Berlin.

Hansan.

Ett handelsförbund i Nord- och Östersjön som i stort sett hade monopol på all handel. När Hansan var som störst omfattade den ett 100-tal städer och dess egentliga huvudstad var Lübeck. Hansan bedrev sin verksamhet under drygt 500 år, från 1100-talet tills 1600-talet.

Harald Hårfager.

[ca 850–933] Norsk kung från 872 till sin död 933. Var en mycket framgångsrik krigare och var den förste som enade hela Norge. Erövrade även Värmland och Dalsland. Fick namnet Hårfager

när han tvättade håret för första gången på tio år.

Håkon den Gamle.

[1204–1263] Kung av Norge från 1217 tills sin död år 1263. Blev kung redan som tonåring och styrde Norge under en storhetstid då riket omfattade både Island och Grönland. Är i dag mest känd för att ha beordrat mordet på den kände islänningen Snorre Sturlasson. Hans namn skrivs i dag oftast Håkon Håkonsson.

Kofferdifartyg.

Gammal benämning på handelsfartyg. Ordet kommer från lågtyskans ”kopfardie”.

Kristian II.

[1481–1559] Kung av Danmark och Norge 1513–1523 och över Sverige 1520–1521. Flydde från Danmark år 1523 efter att ha blivit avsatt. Försökte ta makten 1531 med hjälp av en rekryterad här men misslyckades. Tillbringade resten av sitt liv i husarrest på flera danska slott. Kristian II är mest känd i Sverige som Kristian Tyrann, ett namn han fick efter de nästan 100 avrättningarna under Stockholms blodbad år 1520.

Kristian V.

[1646–1699] Kung av Danmark och Norge från 1670 till sin död 1699. Startade det så kallade ”Skånska kriget” 1675–1679 då Danmark försökte återerövra Skåne och Bohuslän.

Kristian VI.

[1699–1746] Kung över Danmark och Norge från 1730 tills sin död år 1746. Var mycket religiös och hans tid vid makten var

relativt tillbakadragen och blygsam. Han är mest känd för sina omfattande byggprojekt, bland annat Christiansborgs slott och Hirschholms slott.

Kristiania.

Tidigare namn på Norges huvudstad Oslo. Staden bytte till sitt nuvarande namn år 1925. Då fick också Oslofjorden sitt nuvarande namn.

Läst (norsk).

Ett äldre mått som användes för att ange ett skepps lastvolym. En norsk läst varierade, beroende på vad som fraktades. En läst var till exempel detsamma som 12 ton korn eller 18 ton kol. När man använde ordet för att ange ett skepps storlek så motsvarade en läst 2,08 registerton.

Skäl.

Gammaldags namn för sälar av släktet phoca. Hit hör numera arterna knobbsäl och largasäl.

Kung Sverre.

[1151–1202] Norsk kung från 1177 tills sin död 1202. Var gift med den svenska prinsessan Margareta Eriksdotter. Sverres tid vid makten präglades av ständiga strider och inbördeskrig.

Villa forensis.

Ett begrepp om vissa medeltida bosättningar som hade rätt att ha en marknad. Kallas även för burgus forensis eller marknadsbyar.

*Nu kan du prenumerera på våra nya titlar via **patreon**.*

- Du får en ny e-deckare i veckan.*
- Du får tillgång till ett bibliotek med 50-100 titlar.*
- Du får tillgång till massor av fakta och biografier.*

Mer info:

www.patreon.com/klassiskadeckare